

УДК 358.861(094.5)

П. Волянський

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ НАДЗВИЧАЙНИМИ СИТУАЦІЯМИ МИРНОГО ТИПУ

Висвітлено проблемні питання управління надзвичайними ситуаціями мирного часу. Досліджено принципи управління ліквідацією надзвичайних ситуацій мирного часу, зокрема організацію надання екстреної медичної допомоги постраждалим, також специфіку організації прийняття управлінських рішень за умов надзвичайних ситуацій природного і техногенного походження.

Ключові слова: життєзабезпечення, надзвичайна ситуація, наслідки, населення, координація.

Ризик виникнення наслідків надзвичайної ситуації загалом, та медико-санітарних як найбільш трагічних, є головною проблемою при вирішенні завдань подолання наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного походження внаслідок того, що самі ризики значною мірою визначаються ефективністю заходів з подолання наслідків.

Технократичний шлях розвитку людської цивілізації XIX і XX ст. призвів до стрімкого зростання кількості Надзвичайних ситуацій (далі – НС) техногенного походження (аварії на атомних станціях, пожежі і вибухи на промислових об'єктах, транспортні аварії тощо), які на сьогодні становлять 75 – 80 % від загальної кількості НС.

Найбільш часто трапляються надзвичайні ситуації природного походження, з яких тайфуни становлять 34 %, повені – 32 %, землетруси – 13 %, посухи – 9 %. Від НС природного походження потерпають усі частини світу, а саме 39 % від загальної кількості спостерігаються в Азії, 26 % в Америці, по 13 % в Африці та Європі, по 9 % в Австралії й Океанії. За даними Міжнародного Червоного Хреста, природні НС в XX ст. позбавили життя більше ніж 11 млн осіб. Щорічно кількість постраждалих від стихійних лих збільшується, в середньому на 6 % [1].

Хід і результати робіт із ліквідації НС залежать від співвідношення ресурсно-економічного, морально-політичного, науково-технічного та організаційного потенціалів системи, але й від ефективності роботи оперативного управління. Своєю чергою ефективність процесу прийняття, реалізації та корегування оперативних рішень визначається вмінням керівництва зосередити основні зусилля на головних напрямках ліквідації причин НС та її наслідків [2].

Зважаючи на вищевикладене доцільно навести визначення управління за умов надзвичайних ситуацій.

Управління в надзвичайній ситуації полягає у постійному керівництві з боку органу управління та уповноваженого керівника з ліквідації надзвичайної ліквідації залученими службами і силами та в організації виконання завдань із ліквідації НС або її наслідків.

Основними завданнями управління є: підтримання високого рівня морально-психологічного стану особового складу та постійної готовності до дій; завчасне планування дій сил; безперервний збір та вивчення даних про обстановку в районі НС; своєчасне прийняття рішень та доведення їх до підлеглих; організація та забезпечення безперервної взаємодії; організований збір та евакуація населення із

зони НС; підготовка сил і засобів до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, пов'язаних із ліквідацією НС; організація всебічного забезпечення сил і засобів; контроль за своєчасним виконанням заходів і завдань підлеглими та надання їм необхідної допомоги.

Основою управління є рішення керівника ліквідації НС, який несе повну відповідальність за управління підпорядкованими силами та успішне виконання ними завдань із ліквідації наслідків НС.

Принципами управління є безперервність, твердість, гнучкість та стійкість управління в НС.

Безперервність управління досягається своєчасним прийняттям рішень та оперативним доведенням завдань до підлеглих; наявністю зв'язку з підлеглими і взаємодіючими органами управління, силами та керівництвом; своєчасним розгортанням пересувних пунктів управління; оперативним відновленням порушеного управління.

Управління полягає у рішучому і наполегливому впровадженні заходів, передбачених планами реагування на НС, та прийнятих рішень щодо виконання завдань оперативного реагування на НС у встановлені терміни.

Гнучкість управління забезпечується оперативним реагуванням на зміну обстановки, своєчасним уточненням прийнятих рішень, поставлених завдань підлеглим та порядку взаємодії.

Стійкість управління досягається розгортанням у районі НС основного і пересувного пунктів управління та дублюючих засобів зв'язку.

Система управління в НС – це сукупність органів управління, пунктів управління та систем зв'язку, оповіщення і автоматизації управління. Загальна схема системи управління в НС показана на рис. 1.

Ефективність системи управління досягається за рахунок високого ступеня готовності її складових, сталості функціонування та можливості забезпечувати як централізоване, так і безпосереднє управління силами і засобами, залученими для ліквідації НС [3].

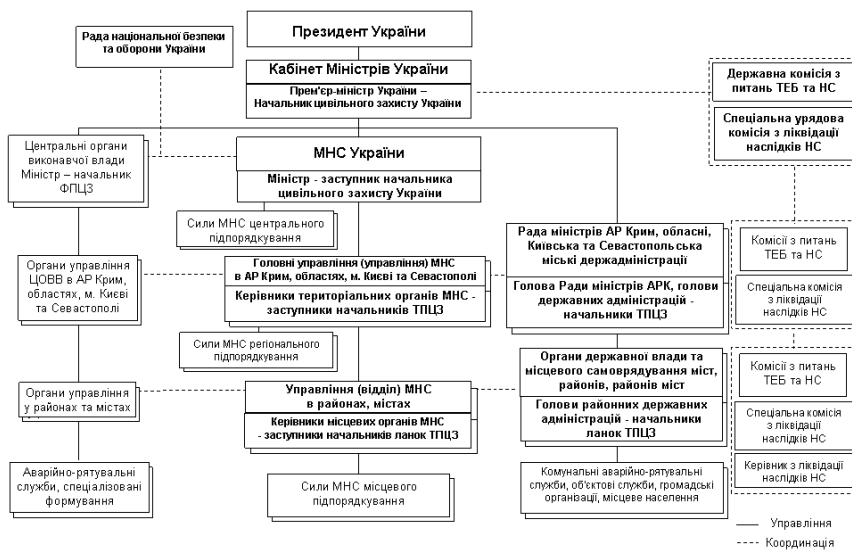

Рис.1. Загальна схема системи управління в надзвичайних ситуаціях

До координуючих органів управління в НС належать: постійно діюча комісія з питань техногенно-екологічної ситуації та надзвичайних ситуацій і спеціальна комісія з ліквідації НС, яка створюється у разі виникнення НС.

Для безпосередньої організації робіт з ліквідації НС або її наслідків та керівництва залученими органами управління, силами і службами одним із вищезазначених органів управління призначається уповноважений керівник з ліквідації НС (далі – уповноважений керівник).

Для організації аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт (далі – АРНР) і координації дій органів управління та сил уповноваженим керівником створюється штаб із ліквідації НС. Ієрархія органів управління в НС показана на рис. 2.

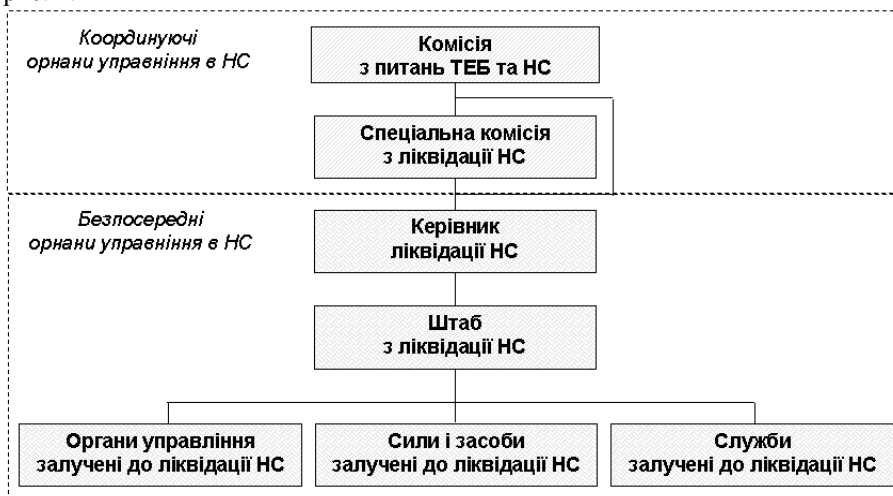

Рис. 2. Загальна схема органів управління в надзвичайних ситуаціях

Державна, регіональна, місцева та об'єктова комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (далі – комісія ТЕБ та НС) є постійно діючими органами, які координують діяльність органів виконавчої влади відповідного рівня і служб об'єкта, пов'язану з безпекою та захистом населення і територій від НС та реагуванням на НС. Зазначені комісії створені та функціонують згідно з постановою Кабінету Міністрів України “Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій” № 174 від 16.02.1998 р.

Основними завданнями комісій є: координація діяльності відповідних органів виконавчої влади, пов'язаної з функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту (далі – ЄДС); організація та керівництво проведенням робіт із ліквідації наслідків НС.

У режимі повсякденної діяльності комісії координують діяльність відповідних органів виконавчої влади з питань розроблення та виконання цільових і науково-технічних програм і заходів щодо запобігання НС, забезпечення захисту населення, сталого функціонування господарських об'єктів, зменшення можливих матеріальних втрат та збереження національної культурної спадщини у разі виникнення НС.

У режимі підвищеної готовності комісія: вживає заходів щодо активізації спостереження та контролю за станом довкілля, перебігом епідемій інфекційних захворювань і спалахів інфекційних захворювань, ситуацією на потенційно

небезпечних об'єктах і прилеглий до них території, прогнозування можливості виникнення НС та її масштабів; організовує розроблення комплексних заходів щодо захисту населення і територій від НС, забезпечення стабільного функціонування господарських об'єктів незалежно від форми власності; забезпечує координацію заходів щодо запобігання виникненню НС.

У режимі діяльності в НС комісія забезпечує: координацію, організацію робіт та взаємодію функціональних і територіальних підсистем ЄДС, громадських організацій щодо надання допомоги населенню; організовує роботу, пов'язану з ліквідацією НС; залучає до виконання робіт із ліквідації наслідків НС необхідні рятувальні, транспортні, будівельні, медичні та інші формування, використовуючи наявні матеріально-технічні, продовольчі та інші ресурси і запаси; визначає межі території, на якій виникла НС, та організовує визначення розміру шкоди, заподіяної суб'єктам господарської діяльності і населенню внаслідок НС; організовує постійний контроль за станом довкілля на території, що зазнала впливу НС, ситуацією на аварійних об'єктах і прилеглий до них території; вивчає обставини, що склалися, та готує інформацію до відповідного органу влади щодо вжитих заходів, пов'язаних із реагуванням на НС, та про причини її виникнення.

Роботою комісії керує її голова, а у разі відсутності – перший заступник. Підготовку засідань та контроль за виконанням її рішень здійснює секретар комісії. Рішення комісії оформляються протоколом, який підписується головою та секретарем комісії. Рішення прийняті у межах повноважень комісії є обов'язковими для виконання відповідними органами виконавчої влади.

Організація оперативного реагування (рис. 3) на НС полягає у поетапному здійсненні організаційних і управлінських заходів від планування реагування на НС, інформування, переведення органів управління і сил у вищій ступені готовності, безпосереднього управління ними, організації взаємодії і всебічного забезпечення до забезпечення безпеки людей у зоні НС.

Рис. 3. Алгоритм оперативного реагування на НС

За звичайних умов поєднання централізації та децентралізації відображене у попередньому розподілі функцій управління, однак у НС зробити це практично неможливо. За цих умов розподіл функцій відбувається практично постійно, що вимагає, окрім добре розвинутої системи зв'язку та інформаційної системи для оперативного узгодження рішень, що приймаються, і прояву доречної ініціативи. Зважаючи на швидкоплинні зміни ситуації за умов НС при прийнятті оперативних управлінських рішень потрібно базуватися на максимальному обґрунтуванні цього рішення, яке має забезпечувати найбільш повне та ефективне використання наявних можливостей і ресурсів.

Література

1. Гур'єв С. О. Задачі кризового менеджменту та управління надзвичайними ситуаціями в державному управлінні / С. О. Гур'єв, Я. Ф. Радиш, А. В. Терент'єва // Університетські наукові записки [Текст] : наук. зб. — № 2 (30). — Хмельницький : ХмУПУ, 2009. — С. 285—290.

2. Кризовий менеджмент та принципи управління ризиками в процесі ліквідації надзвичайних ситуацій [Текст] : монографія / С. О. Гур'єв, А. В. Терент'єва, П. Б. Волянський. — К. : [б. в.], 2008. — С. 8—34; 93—112.

3. Реагування на виникнення надзвичайних ситуацій [Текст] / під ред. С. О. Гур'єва / ІДУСЦЗ НУЦЗУ ; УНПЦ ЕМД та МК. — Вінниця : [б. в.], 2010. — 412 с.

P. Volyanskyi

SOME ISSUES OF MANAGEMENT OF EMERGENCIES IN PEACETIME

The issues of management of emergencies in peacetime are highlighted. Principles of liquidation of emergencies in peacetime, in particular the provision of emergency medical assistance to victims, and the specificity of decision making under conditions of natural and anthropogenic emergencies.

Key words: life support, emergencies, results, population, coordination.